

108129

1940. XXXVII.
ÉVFOLYAM,
11-12. SZ. (330)

Erdély

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT
Az Erdélyi Kárpát-Egyesület hivatalos értesítője

Igazgató: DR. BALOGH ERNŐ
Felelős szerkesztő: DR. PARÁDI FERENC

Erdély

Kéziratokat és fényképeket nem őrzünk meg és nem adunk vissza. Csak olyan kéziratokat fogadunk el, amelyeket a papír egyik oldalára, nagy sorközzel, géppel írtak. — A beküldött cikkek terjedelme három folyóirat-oldalnyi lehet. A képekre a felvétel helyét, idejét s a fényképész nevét rá kell vezetni.

Az „Erdély” előfizetési ára egész évre 6 pengő. Tagoknak 5 pengő. — Az előfizetési díjak az EKE központ irodájába küldendők: Erdélyi Kárpát Egyesület, Kolozsvár, Mátyás király szülőháza.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

T A R T A L O M :

Címkép: Ősi kalotaszegi temetőkert. Debreczeni László rajza.

<i>Testvéregyesületek békéje</i> — — — — —	161
<i>Balogh Ernő dr.:</i> Erdély gazdasági kincsei (képpel) — — — — —	163
<i>Bányai János:</i> A Székelyföld fürdőinek megszervezése (4 képpel) — —	168
<i>Lovag Merza Gyula:</i> Nevezetes óriási fák (képpel) — — — — —	173
<i>Vasváry Miklós dr.:</i> Erdély hazatért része és a madárvilág (képpel) —	176
<i>Irodalom:</i> (Miről írt az „Erdély” ezelőtt negyven évvel? — A sport a humor tükrében) — — — — —	180
<i>Egyesületi Élet:</i> (A Magyar Turista Szövetség tanácsülései) — — — —	182
<i>Síélet:</i> (A Magyar Sízövetség erdélyi versenyprogramja) — — — —	183
<i>Hírek</i> — — — — —	184

Testvéregyesületek békéje.

Az Erdélyi Kárpát Egyesület boldog hazatérésünk után azonnal felvette a baráti kapcsolatokat az anyaország természetjáró egyesületével. Ezt megelőzőleg huszonkét évig anyaországi testvéregyesületeinktől teljesen elszakítva éltünk. A két évtized alatt nem tájékozódhattunk egymás munkájáról, nem segíthettünk egymáson és nem cserélhettük ki kölcsönösen saját munkaterületünkön szerzett értékesebb tapasztalatainkat.

Az egész idő alatt a mi egyesületünk volt a hátrányosabb helyzetben, mert amíg mirőlünk „odakint“ könnyebben szerezhettek értesüléseket, s az „Erdély“ is szabadon kereshette fel anyaországi előfizetőit, addig bennünket a román uralom légmentesen elzárt a szabad külvilágtól. Hosszú idő óta a kiutazás is lehetetlenné vált, a levelek sem érkeztek ide, sőt a magyar szakfolyóiratokat már elejétől kezdve sem kaphattuk meg.

A visszacsatolás tehát bennünket abban az állapotban talált, ahogyan mi a magunk szerény eszközeivel, legfőképpen a mindennapos feloszlítás ellen küzdve, de jogainkra még tagjaink személyi biztonsága veszélyeztetésével is ügyelve, vittük tovább az Egyesület félévszázados eszméit. Úgy állottunk itt Erdély szírtfokain, mint hajdanában Esze Tamás húsz éves harcokban megtépászott rongyos kuruc serege, amikor a diadalmas felszabadító magyar honvédek örömujjongásaink között megérkeztek.

A felszabadulás első napjaiban, amikor mi rajtunk kívül álló okokból még nem is vehettük számba most már szabad területeinket, megjöttek az anyaországi természetjárók pihent csapatai. Felkerestek bennünket, hogy elhozzák Egyesületünknek az Anyaország természetjáróinak meleg üdvözlését. De meglátogatták osztályainkat is, amelyek velünk együtt az elmúlt nehéz években hűségesen állottak az Egyesület távoli őrhelyein.

A testvéregyesületek baráti jobbát őszinte ragaszkodással szorítottuk meg, mint ahogy a messze útról visszaérkezett vándor üdvözli

rég nem látott szeretteit. Meleg testvéri érzést váltott ki belőlünk a viszontlátás első perceiben felajánlott önzetlen segíteni akarás, amely hosszú árvaságunk nyomait: a szegénységet és elmaradottságot hivatott eltüntetni az erdélyi turista életből. Mi ezt az önzetlen támogatást a turista lélek örök hálójával és a természetjáró alkotások egész sorával kívánjuk gazdagon viszonzni. Nemcsak reméljük, hanem hisszük is, hogy ezek a nemeslelkű ígéretek nemcsak jelképes ünnepi szavakban, hanem ahogy rendre feltárulnak a mi égető kérdéseink, még külön kéréseink nélkül is segítő tettekben is meg fognak nyilvánulni. Hiszen eddig szabadon élt testvéregyesületeink az igazi magyar turista életet éltek, Ők ismerik tehát annak ezerágú teendőit. Hiszük azonban azt is, hogy nemcsak utasításokat fog gyümölcsözni ez a mélyen átértézt barátság, hanem mint a magyar közélet minden terén történt, az anyaországi testvéralakulatok részéről a felszabadult Erdélyi Kárpát Egyesület minden életmegnyilvánulásának és jogainak csorbitatlan megőrzésében is őszinte segítségre számíthat. Azok az anyaországi egyesületek, amelyek baráti jobbot nyújtottak az EKE-nek, még kéretlenül is segítségére sietnek tehát, ha az Egyesület ötven éves múltja és huszonkét esztendei elzártága valamint jelenlegi munkája nem lesz elegendő érv valamely anyaországi egyesület előtt arra, hogy az EKE munkaterületét, turistaalkotásait, az általa felfedezett barlangokat, az általa feltárt vidékeket tiszteletben tartsa.

Nagyon jól tudjuk, hogy anyaországi testvéregyesületeinknek számos általunk nem is ismert eszköz és út áll rendelkezésére érdekük megvédésére. Tudjuk, hogy épen ez az a terület, amelyben ők sokkal előbbre vannak. Mi a múltból csak nagy halottakat és életre való, de szegényen élő alkotásokat hoztunk át, mialatt Ők erős bástyákat építhettek maguknak nagy élő személyekben és intézményekben. De ezekből a bástyákból mi a turista erkölcs és a magyar igazság nevében csakis értünk és mellettünk elhangzó riadót hallhatunk és sohasem ellenünk.

Igy értelmezzük mi a felénk nyújtott és általunk őszinte testvéri szeretettel megszorított baráti jobbot. Ezt kívánja az erdélyi magyar természetjárás hagyományokban gyökerező jövője és a testvéregyesületek békéje.

Szerkesztő.

Erdély gazdasági kincsei.

Irta: Dr. Balogh Ernő.

Erdély a kincseknek a hazája. Lelki kincseknek, de anyagi kincseknek is. Nincs Európának, sőt mondhatni a világnak egyetlen olyan hasonló kis területet felölelő része, melyben az ásványi kincseknek ekkora gazdagsága és tarkasága lenne, mint éppen Erdélyben. Folyománya ez a régi geológiai időknek, melyeknek szerencsésen ható különböző erői Erdély földjét nemcsak gyönyörű egységgé formálták, hanem egyúttal kincsekkel is megrakták. A mi kis Erdélyünk a maga egészében, megcsontatlanságában ásványi kincsek tekintetében is egy áldott egység, melyből mondhatni a gazdasági élethez szükséges minden érték nemhogy nem hiányzik, de egyiknek-másiknak bő feleslegével is bír.

A gazdasági életnek végső alapja tulajdonképpen a föld. A föld ad mindent. Ez ad anyagot a gazdasághoz, ez ad munkát, ez ad megélhetést. Amelyik földnek ilyen bőven vannak ásványi kincsei, az a föld boldog lehet, boldognak kell lennie gondos gazdálkodás mellett.

Hogy azonban ne csak így általános keretek között mozogjunk, szíves engedelmükkel felsorolom, mik tehát azok az ásványi anyagok, kincsek, melyek Erdélyben vannak. Gondolom, szükséges lesz itt egy kis összehasonlítást tenni, nevezetesen, hogy Erdélynek visszacsatolt és visszamaradt részében ezek a kincsek hogyan oszlanak meg. Ez nagyon tanulságos és szomorú.

Kezdjük a fémek királyával, az *arannyal*. Voltaképen az arany a mai világ legfőbb értéke. Egyébként a leghasznotalanabb fém ez, mert semmiféle olyan praktikus felhasználása a technikában, a hasznos közéletben nincs, hol teljesen nélkülözhetetlen lenne. Kétségteleni, hogy az emberiség és er-

kölcsiség remélhető előrejutásával együtt lassanként letűnik az arany napja is, mert nehezen egyeztethető össze a tisztultabb etikai felfogással, hogy valamely nép pénzének értékét az az arany szabja meg, melyet az illető nemzet sokszor a legerkölcstelenebb alapon harácsolts össze. Mennyivel értékesebb lenne az emberhez az erkölcsi valuta. Egyelőre azonban az arany bűnös bűvétől a világ szabadulni még nem tud, s így az arany a földi javak között még mindig a legnagyobb érték.

Nézzük, hogyan áll Erdély arany tekintetében. Európa összes országában az Uralt kivéve, együttvéve sem termelnek annyi aranyat, mint Erdélyben. Hozzászámítva Erdélyhez Nagyóránya vidékét is. A dús aranytermő vidékeknek legszebb része visszamaradt az Erdélyi Ércegségben, csak Nagyóránya vidéke került vissza az anyaországhoz, de már ez is nagy értéket képvisel. A kettőnek az aránya az, hogy Erdély aranytermelésének hozzávetőlegesen 70 százalékát adta az Erdélyi Ércegség és kb. 24 százalékát Nagybánya, Kapnikbánya, Felsőbánya vidéke, ahol ezen kívül ezüstöt is termelnek. A csonk hazában az aranytermelés elenyészően kevés volt, úgy, hogy a mostani visszacsatolással Magyarország aranybányászata hatalmas lendületet kap. A remény erre már azért is jogosult, mert a most visszacsatolt bányaterület éretelérhálózatának becslés szerint egynegyed része még érintetlen is.

A *pirit* igen elterjedt ásványunk, amely egyéb ércek mellett a Nagyóránya vidéki telérek rendes kísérője. Gazdaságilag azonban csak akkor van nagyobb jelentősége, ha kiadósabb ütemekben fordul elő. Nagyobb pirit-előfordulásaink vannak a visszacsatolt területen Beszterce-Naszódmegyében, az

Óradna környéki bányavidéken, ahol azonban a bányászat a román megszállás alatt meglehetősen visszaesett. Ugyanitt és a nagybányai körzetben jelentős ólomérc előfordulások is vannak. Az ólmot illetően a visszacsatolt rész szerencsésebb helyzetben van, mint Erdélynek Romániában maradt része.

Rézben az egész Erdély általában szegényebb volt. Egyik jelentősebb előfordulása a Székelyföldön, Balánbányán van, hol a bányászat jórészt szünetelt a megszállás alatt, csak utóbb kezdik ismét feléleszteni. Rézérc még más bányahelyen is előfordul, de kisebb mennyiségben. (Nagybánya bányavidéke.) Sajnos, hogy a *molibdén*, mely újabban igen nagy keresletnek örvend s amelynek Erdélyben egyedüli lelőhelye a Bihar megyei Rézbánya, Romániában maradt.

A *vasérc* tulajdonképpen jobban keresett manapság, mint az arany, mert hiszen gépeket, ágyúkat aranyból csinálni nem lehet. Fontosságát eléggé bizonyítja Norvégia, mely vasércet nyerte a mai háború áldozata. Vassal Erdély bőven el tudta volna látni magát. Sajnos, a visszacsatolt területre vasérc alig jutott valami. Romániában maradt a bánági vasérctelepeken kívül (Vask', Dognácska) a gyalári nagy vasérc vonulat, mely 40 km. hosszúságával és átlag 100 méter szélességével még európai viszonylatban is számottevő. Nekünk a visszacsatolt területtel nagyon kevés vasérc jött vissza. Bajuk az is, hogy kisebb, nagyobb fészkekben szét szórva vannak. Legnagyobb részük a Hargita vonulatban, illetőleg ennek a vidékén fordul elő (Szentkeresztbánya, Bodvaj, Kovászna stb.) s eredetüket az itt levő ásványvizeknek köszönik. Ezek hozták fel a vasércnek anyagát oldalakjában.

Az *aluminium* a jövő féme, azért az aluminium érce, a *bauxit* mindinkább nagyobb jelentőségű. A csonkaország dunántúli bauxittelepei hatalmas kiter-

jedésűek, ehhez jönnek most a visszacsatolt erdélyi részek szerényebb, de mégis jelentős előfordulásai. Ez utóbbiaknál azonban baj van. A legrégében ismert s úgy látszik, hogy a leggazdagabb bauxit vidéket, mely a Jád patak alsó folyásának környékére esik, a mostani ideiglenes országhatár éppen átmettszi. Jelenleg tehát még nem tudhatni, hogy a végleges országhatár megvonásával ebből mennyi kerül vissza. Amint ma a határ fut, a remeci nagy telep visszakerül, de szinte pontosan a határszélre esik, éppen úgy, mint az innen északra eső néhány más telep is.

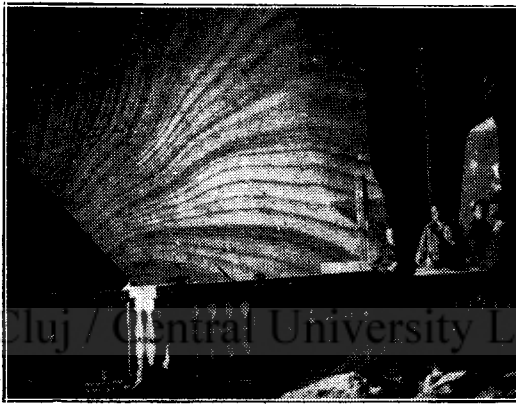
Erdély másik bauxit vidéke a Melegszamos, Aranyos és Feketekörös forrásvidékére esik, hol több ponton ismeretes a bauxit előfordulása, de e telepek kiterjedéséről eddig pontosabb adatok még nincsenek.

Mindenesetre nagyon kívánatos lenne, hogy a végleges határmegállapításnál legalább a jádvidéki telepek kerüljenek teljesen vissza. Ezzel egyuttal a mostani ideiglenes határral kapcsolatos más fonák helyzet is megoldódna. Érttem itt az idegenforgalmi szempontból is nagy jövő előtt álló révi (Zichy) barlangot. Ennek alsó bejárata a Sebeskörös révi szurdokvölgyére nyílik, tehát Magyarországra. Végig ez a barlang még nincs feltárva, de kétségtelen, hogy a mostani ideiglenes határ szerint felső bejárata Romániába esik. A jelenlegi határ tehát a barlangot — hasonlóan az aggteleki barlang régi állapotához — szerencsétlenül két ország között osztja meg. Nagyon lényeges ennek a szerencsétlen helyzetnek a tisztázása, mert itt hozzátétőlegesen egy 10—12 km. hosszú olyan tekintélyes barlanghálózatról van szó, amely nagyságban s bizonyosan szépségben is az aggteleki után következnek.

Az átcsatolással az anyaország jelentős mennyiségű kénhez is jutott. A Kelemen havasokban ennek előfordulása

már régebben ismert. Rendszeresebb kutatása azonban abba maradt. Ezen az elhagyatott vidéken, ahol jelenleg nagy szállítási nehézségek is vannak, úgy látszik, hogy a komolyabb munka nem remélte a megfelelő hasznot. Fordul elő kén a Torjai bűdösbarlang környékén is. Mindenesetre kívánatos lenne a két kénelőfordulást a kitermelés szempontjából közelebbi kutatás tárgyává tenni, mert ami régebben nem látszott értékesíthetőnek, a mai megváltozott viszonyok között az lehet.

Nagyon gazdag Erdély visszacsatolt része *gipszben*. Aki Budapest felől Kolozsvárra utazik, Bánffyhunяд elhagyása után könnyen észreveheti a hegyoldalon messze kanyargó fehér vonulatot, mely a helyenként 10 m. vastagságú gipszréteg kibúvását jelzi. Ez a gipszvonulat innen — megszakadozva nagyjában egész Zsibóig tart. Anyagát jelenleg nemcsak az egeresi gipszgyár dolgozza fel, hanem több helyen, mint alabástromot, díszkönek is alkalmazzák (zsomboki márvány). Apróbb díszár-

A déesaknai sóbánya rétegei. Jobboldalt a bányász emlékmű. (Dr. Mester Zoltán felvétele.)

Erdély legismertebb, a legnagyobb üzemmel dolgozó *márványbányája*, a Pojána-Ruszkában levő ruszkicai, Romániának jutott, Szinte szerencsének is mondható abból a szempontból, hogy ezáltal legalább ráterelődik a figyelem a mi székelyföldi márványainkra. Gyönyörű, hófehér, a karraraival vetekedő márvány fordul itt elő Szárhegyen, csak többnyire zúzott és porlékony, úgy, hogy nagyobb, összefüggőbb tömböket legalább a mostani feltárások ritkán szolgáltatnak. Az innen nem messze levő, vaslábi fehér és szürke márvány kitermelés szempontjából már sokkal figyelemreméltóbb és a még tovább délre eső csíkszenttamási, mely igen tetszetős, sárgás árnyalatú.

gyakon kívül ablak, ajtó kereteknek is használják, sőt templomi szószék is látható belőle.

Átjött a híres korondi *aragont* is, melyből igen értékes s szinte világcsikket jelentő dísz tárgyak készülnek. Nagy kár, hogy ennek az értékes anyagnak a kitermelése jelenleg nem történik kellő gonddal.

Csak újabban terelődik nagyobb figyelem a szintén az átcsatolt területen levő *diatomaföldre*. Ez, mint hőszigetelő, csiszoló, könnyű téglá és üvegyártásra kiválóan alkalmas és sok más célra is használt anyag, nagy keresletnek örvend. Ebből Erdővidéken tekintélyes telepeink vannak.

Jelentős gazdasági értéket képviselnek a jól feltárt és művelésben levő kőbányák, melyek égetésre alkalmas mészkövet, épületkövet, vagy útburkolásra kitűnő anyagot szolgáltatnak.

Az anyaország ásványi kincse hatalmasan megnövekedett a most átkerült *sótelepekkel*. Itt nemcsak a visszakerült tényleges sóbányákat kell tekintetbe vennünk, Aknasugatagot, Rónaszéket, Parajdot és Désaknát, hanem azt a sok más sótelepet is, melyek még érintetlenek, tehát szükség esetén bármikor feltárhatók. Bár igaz, hogy a háborúelőtti sóbányákból ma a tordai, marosújvári és a vizaknai sóbányák Romániában maradtak.

Sajnos, a szén nagyon gyenge oldalunk. Az erdélyi széntelepek közül a legnagyobb, s amelynek minősége is igen jó, a petrosényi, nem került vissza. Eltekintve a krassószőrényi széntelepektől, Erdélynek visszamaradt része csak a petrosényivel mintegy 500 millió tonna 5000—7000 kalóriás széntől esett el. A veszteség nagy, mert kevés és gyengébb minőségű került vissza. Ezek közül egyik sem jelentős. A kolozsmegyei almásvölgyi, ahol a remélhető készlet is csak mintegy 20 millió tonna, s minősége is gyenge. A Székelyföldön az erdővidéki (Köpec) mennyisége mintegy kétannyi ugyan, de minősége még gyengébb. Ami ezeken kívül a visszacsatolt részen még van, a bihari Nagybáród, Bodonos és Dema vidékén levők, azok csak apróbb előfordulások.

A szénnel kapcsolatban fel kell hívni a figyelmet a tőzrege, amelynek mint fűtőanyagának is van fontossága, de emellett más ipari felhasználása is szokásos, mint pl. száraz desztillálása az így nyert különböző termékek kedvéért. Tekintélyes kiterjedésű tőzregelepeink vannak a Székelyföld számos vidékén. Ilyen helyek vannak az Olt és Maros felső folyása mentén, magas fekvésű havasi lápok a Mohostó, a Nagysándortól keletre eső területen a

lassúágpataki, a veresvízi, s a Kovászna mellett levő kommandói, s főképen pedig a Hargita széles hátán 300 hold területű Lucs. Külön figyelmet érdemelnek a *gyógylápok*, amilyenek az ismertebb borszékin és a székelyudvarhelyin (Szejke) kívül bizonyosan több más helyen is vannak.

A csonkítatlan Erdélynek egyik legnagyobb kincse kétségtelenül a *földgáz*. Ebből a becslés szerint itt is annyi van, hogy e tekintetben Erdélyt csak a pennszilvániai gázmezők mulják felül. Az ideiglenes határ ezt a gázmezőt szinte teljes egészében Romániához csatolta. A határnak Kolozsvártól keletre eső azon része, mely mint sajátosság kiugrás, már rögtön feltűnik, szinte éppen a határát jelöli Magyarország felé a gázmezőnek. Bár remény van rá, hogy a visszacsatolt területre is átesik ebből az értékes területtől valami kis darab, de a veszteség így is óriási. Különösen a mostani átmeneti időben okoz nagy kellemetlenséget, mert az az eset állott elő, hogy Marosvásárhely, mely teljesen berendezkedett földgázfűtésre, teljesen ki van szolgáltatva Romániának, honnan jelenleg a földgázát kapja. A földgáz árának a lecsatolás utáni időben történt hatalmas emelésével Románia él is ezzel a kényszerhelyzettel.

A *petróleumnak*, ennek a most talán mindennél becsebb anyagnak Erdélyben ezidő szerint csak reménye van meg. Régebben, mikor még nem ment érte életre-halálra a versengés, mikor kínálata sokkal nagyobb volt, mint a kereslete, az erdélyi itt-ott felbukkanó petróleumnyomok nem keltettek nagyobb érdeklődést, ma azonban érdemes ezeknek a nyomán tovább kutatni. A visszacsatolt részen Máramarosban Izaszacsal, Háromszék megyében Sósmező, a Putnapatak és a Lakóacsúcs alatti Murdánpaták völgyében petróleum határozottan van, csak hogy arra még nincsenek kellő komoly kezdeményezés híján biztos adatok, hogy az itt

mutatkozó petróleum kihasználásra érdemes mennyiségben van-e. Egyébként a három többi lelőhelynek kényelmetlen helyzete van: éppen a román határra, illetve közvetlen közelébe esnek. Van a petróleumnak valami figyelmeztető jele Székelyudvarhely mellett is, hol a közeli Szejke fürdő vizének feltűnő petróleumos szaga van.

Míg az eddig tárgyalt anyagokat még a legnagyobb tömegüket is, csak véges mennyiségben rejt a föld, addig Erdélynek legfőbb kincsei: *ásványvizei* emberileg nézve kifogyhatatlanok, és míg azok csak megélhetési jólétünknek nyújtanak föltételt, addig ezek egészségünk fönntartásának drága értékei.

Ásványvízein kívül van ennek a Fürdőországnak egy másik figyelemre méltó különlegessége is. Több helyen ugyanis *szénsavgáz* áramlik ki a földből. Ezt vaspalackokba sűrítve is lehet értékesíteni, a székely találékonyság azonban ennek egész sajátos felhasználására jött rá. Pincyszerű gödröket ásna s az ebben meggyült szénsavfürdőközegnek használják.

Végül van még egy jelentős értéke a visszacsatolt erdélyi részeknek: tájainak búbájós szépsége. Erdély utolérhetetlenül változatos tájképi szépségeinek legnagyobb részét az új fordulat nem adta ugyan vissza, de a visszakerültek között, hogy már így is mennyit nyertünk, elég csak a Gyilkostót, a fenséges Békásszorost, a bájos Szentannatót, s ezen kívül a Keleti Kárpátoknak, a Hargitának, a Radnai-havasoknak sok, sok csodás helyét megemlíteni. Nem anyagi javakat nyújtanak ezek, hanem lelki gyönyörűséget. De végeredményben ez is kincs, mely okosan felhasználva, az idegenforgalom révén szegény népünk megélhetésének hathatós támogatója lehet.

A fentiek Erdély visszacsatolt részeinek gazdasági érdekeiről csak vázlatos ismertetést nyújthatnak. A kép már azért sem lehet teljes, mert Erdély földje a régi elhanyagoltság pótlásaképpen még alapos átkutatásra vár, ami a már ismert kincsek okos és tervszerű hasznosítása mellett a jövő legsürgősebb feladata.

NÉPRAJZI BÁLT

rendez az EKE

1941 február 1-én este fél 10 órakor az Ipar-kamara termeiben Kolozsvárt, Deák F.-utca 53. vitéz dr. József Ferenc királyi herceg legfőbb védnöksége alatt.

A bálon felvonulnak az egész visszatért és elszakadt Erdély, valamint az Anyaország színpompás népviseletei. A bál nagyszabású társadalmi eseménynek ígérkezik, anrál is inkább, mert éppen

ezelőtt 45 évvel rendezte az EKE Magyarország első Néprajzi bálját.

Az Egyesület tagjai és barátai méltó keretben és hagyományos jó hangulatban kívánják az évfordulót megünnepelni.

Mindenkit szeretettel és örömmel vár a

RENDEZŐSÉG.

A Székelyföld fürdőinek megszervezése.

Irta: *Bányai János.*

A világháború előtti éveket a fürdőéletnek általános ellanyhulása előzte meg. A múlt század közepén igen virágzó fürdőélet és a palackozott ásványvízzel nagyszerű kereskedelmet elérő pénzforrás a vasútak elterjedésével mindinkább szűkebbre szorult. E látszólagos ellentmondást azzal kell megmagyaráznunk, hogy a kényelmes vasúti közlekedés megnyitása előtt főuraink s gazdagabb fürdőzőink mind itt-hon, a könnyebben elérhető hazai fürdőkön nyaraltak s megelégedtek azzal a kényelemmel, amit rendszerint ők, maguk állítottak elő. Palackozott vizeink is verseny nélkül állottak, mert olcsó székely fuvarosaink szállították messze földre borvizeinket.

A vasúti vonalak kiépítésével megváltozott a helyzet. Igényesebb s egyben pénzesebb embe-reinknek könnyű és kényelmes külföldre jutása hamar ismertté tette előttük a nyugaton már nagyobb kényelmet, s magasabb kultúrát nyújtó fürdőhelyeket s így a mieinkből lassankint, éppen a pénzes fürdővendég típus kezdett kivészni! Ép így jártunk palackozott ásványvizeinkkel is! A külföldi jobban kezelt s nagyobb reklámmal dolgozó mamut-üzemek hamar elnyomták az olcsó vasúti szállítás kedvezményével a mi vizeinket.

Ez volt a helyzet a világháború kitörése előtt közvetlenül. Viszont az elszakítás szomorú évei az ásványvizek jövedelmezőségére kedvező helyzetet teremtettek. A külföldi utazgatások

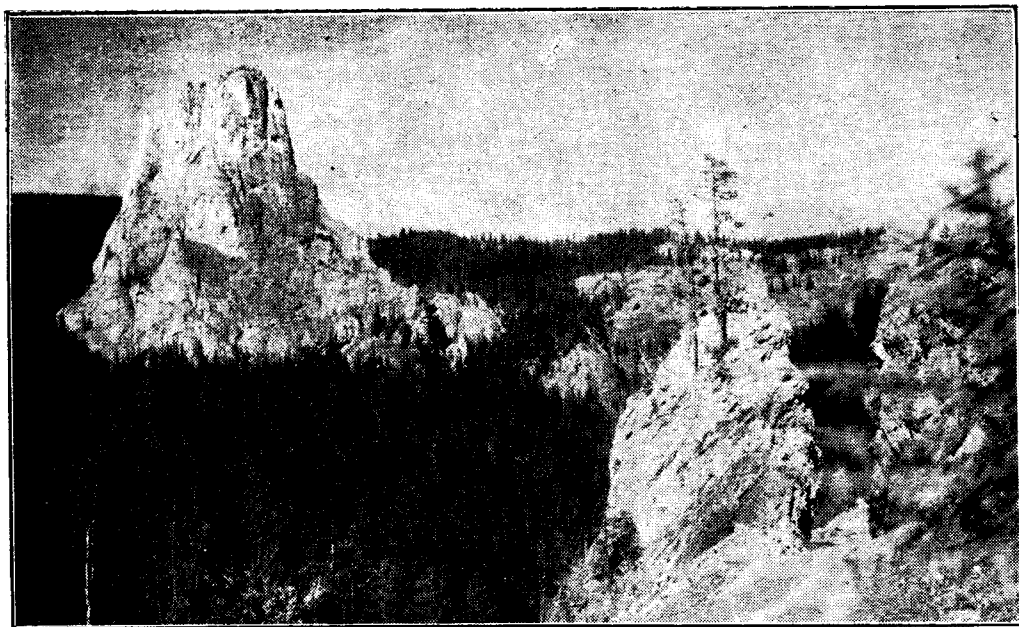
akadályai (útlevél, valuta stb.) elősegítették, hogy a pénzben bővelkedő román ókirályság ide, „Nagyrománia“ közepén levő fürdőinkbe tóduljon. Ezt elősegítették a hatalmas tömegben a román városokban szolgáló háztartási alkalmazottak is, ásványvizeinkről szóló beszélgetéseikkel. Annyira megindult a roham a Székelyföldre, hogy nemcsak elismert fürdőhelyeink, hanem már borvízes falvaink is kezdettek megtelni vendégekkel.

Az elmúlt 1940. évi idény teljesen üresen hagyta fürdőinket s a már észrevehetően közeledő változás elriasztotta s otthonülésre kényszerítette a fürdővendég sereget. A szomorú fürdőidénybe csak felszabadulásunk örömteljes napjai hoztak vigasztalást.

Az isteni gondviselés visszavezérelt bennünket az Anyához, de nézzük meg azt, hogy a Székelyföldnek gazdasági erőforrását képező ásványvizei milyen reménységekkel bíztatnak népünk, életlehetősége szempontjából.

Nagy és keserves kérdés ez, mert a Székelyföld a szerencsés hazaérkezéssel az Anyaország szélére, legtávolabbi pontjára került. Még a régi vasúti hálózat szerint is igen messze kerültünk az ország gőcpontjától, ahonnan mindég közelebb fog esni az osztrák föld, vagy Felvidék nagyobb kultúrával kecsgetető fürdő világa.

A nagy távolságot csak a jó közlekedéssel lehet megoldani.

A Bekás. szoros vidéke (Csíkmegye). Kilátás a Máriakőről az Oitárkó felé.

Erre a célra rendszeres *autóbusz körútakat* kell szervezni, oly módon, hogy a túra egy bizonyos időre akárki által és akárhol hosszabb idei tartózkodásra, fürdőzésre, nyaralásra megszakítható legyen. Ily módon a körútazás gyönyörűségeivel lehetne enyhíteni az anyaországi látogatók által annyira nehezményezett hosszú és keserves utazási körülményeket.

Be kell azonban előre is vállalunk, hogy a nyugati kényelmi berendezésekhez szokott és duzzadt pénztárcájukhoz méltán azt is kívánó vendégek, csak kevés helyen kaphatják meg az óhajtott magasabb fürdőkulturát.

Hanem azok a szerényebb jövedelműek, akik a sovány pénztárcájuk mellett kevésbé igényesek s főszempontnak a valódi, hamisítatlan természetnek a fel-

keresését tartják főcélnak, bátran jöhetnek ide. A már elkezdett szervezés révén ilesőn, polgári módon helyezkedhetnek el hegyi falvainkban. Ha nem riadnak vissza a máskülönbőn ileső, de hosszú utazástól, akkor keressék fel a mi fürdőinket, a saját anyanyelvükön tudnak értekezni s amellet nem is a közmondásos magyar, hanem egy fokkal még kedvesebb fogadtatásban: az igazi székely vendégszeretetben részesülnek.

Az ásványvízeink palackozásának az ügye igen fontos, mert nemesak a patak módra elfolyó vízeink értékesítéséről volna szó, hanem nagy mennyiségek piacra juttatásával közegészségügyi okokból kellene ileső borvízzel ellátni, főként a rossz ivóvízű vidékeinket. Ezen fontos gazdasági és egészségügyi kérdésün-

ket szintén csak jó szállítási körülményekkel és igen olcsó tarifával oldhatjuk meg.

Ásványvízforrásaink legtöbbször még ma is, a maga természetes egyszerűségében ontja felszínre drága gyógyvizét, amely a kifolyásnál szétterülve elláposítja a környéket. Az itt évezredek óta felhalmozott gyógyító anyag valószínűleg kincses bányája a reuma-kezelés fontos anyagának, a *gyógyiszapoknak és gyógylápoknak*. Ezeknek forgalomba hozá-

A Szent Anna tó Tüsnádfürdő felett.
(Dr. Parádi Ferenc felvétele.)

tala a legközelebbi megoldandó cél, mert így a fürdőhelyeink szegénységüknél, vagy bármi okból felkeresni nem tudóknak nyújthatunk olcsón házigyógykezelésre alkalmas anyagokat, amit eddig külföldről és drágán szereztek be.

Az alkáliás sókban gazdag rendszerint *sószerű borvízeink* legeslegesen lecsurgó vize is hasznosítható a *sók kivonása* útján. Külföldi hasonló vizekből fürdőidényen kívüli időben rengeteg ilyen sőt állítanak elő és megfelelő adagolással hoznak forgalomba. Ezzel hatalmas értékeket

mentenek meg és sok szenvedőt juttatnak olcsó gyógyulási alkalomhoz.

Változatos *gázömléseink* a Hargita mentén önként kínálják azokat a felhasználási lehetőségeket, amelyekre külföldön már jól bevált gyakorlat van. A Székelyföldi gázfürdőknek s in-
haláló berendezéseknek nagy szerepe lesz a jövőben.

A *szénsavgáznak sűrítése* is igen fontos iparággá fejlődhetik. A modern kémia a kárba-
menő füstgázakat értékesíti ilyen módon, de ezekből éppen a természetes ritka gázok s a rádium emanáció termékei hiányoznak, amelyekre ép a gyógyítás szempontjából szükség van.

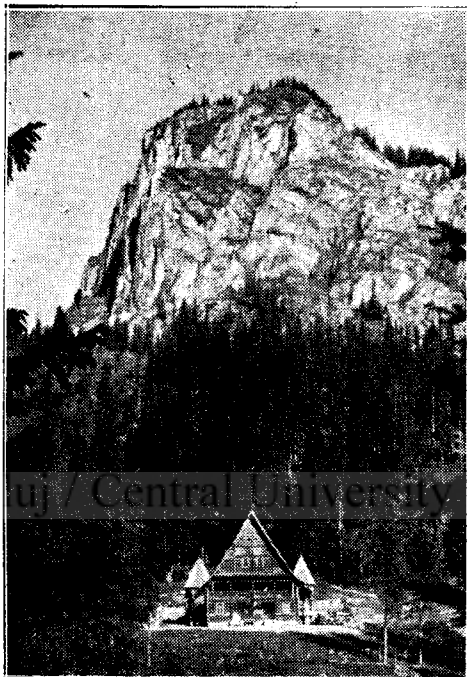
Rendkívül változatos összetételű ásványvízeink alaposabb klinikai megvizsgálására van szükségünk. Ebből a célból igen értékes volna, ha a klinikai gyógyintézetek, vagy más különleges kezelést nyújtó szanatóriumok itt a helyszínen létesítenének fiókintézeteket.

Amilyen specializált hírnevet szereztek maguknak Karlsbad (*gyomorbetegéknél*), Glei-
chenberg (*gégehurutosoknál*), Davos, St. Móric (*tüdőbetegéknél*), úgy nagyon könnyen különleges hírnévre tennének szert pl. a csícsói Büdös város (Hargita fürdő) Basedowosok gyógykezelésénél (1300 m. magasság és vasas sulfátos szénsavasvizek gyógyiszapokkal). *Előpatak ivógyógyomó*
dal, gyomorbaajosoknak! *Kovácsna* gyógyiszap-Pokolsár-, arzénos, alkalikus sósvizek arzén kezelésre szorulóknak. Higanyos borvízforrások vannak a *Központi Hargitában*. — *Málnásfürdő* Selters típusú vizével a *gégehurutosoknak* igen fontos: (In-
haláló gyógyomódra ehhez ha-

sonló vízünk egész sereg van.) Mirigybántalmasoknak *Kászon-fürdő* és konyhasósvizeink állanak rendelkezésükre — Reumás bántalmakban szenvedők kellemes kezelésére a szénsavas gázfürdők valók (torjai, csicsói, szentimrei, Büdösfürdő. Súgás,

lyek langyos és bő vízüknél fogva, egész strandfürdők berendezésére alkalmasak. Ilyent már csináltak is Csikszerezében.

Ha ásványvízkérdésünket nem gyógyászati, hanem *közgazdasági* szempöngből nézzük, akkor látni való, hogy ezeknek a felada-

A gyilkostói volt EKE menedékház, háttérben a Cohárd sziklafalával.

Kovászna, Málnás stb.) *Szejké kénesvizével* a fémmérgezésben szenvedőknek megbecsülhetetlen. — Iszap kezelésre *Szováta* sós iszapja alkalmas. Kovászna szénsavas. *Borszék* szintén. Nagyon ki kellene hangsúlyozni egy pár forrásunknak *langyos jellegét*. (Ezeket 21—16 C° hőmérsékletükkel féltermáknak lehetne nevezni!!) Egyébként veszekedett híre van a borvizes fürdőinknek, olyan hidegek (van még 6°C. is!) De viszont egy egész sora ismeretes az olyan forrásoknak, ame-

toknak megoldása, valamely egyésegés szervet igényel.

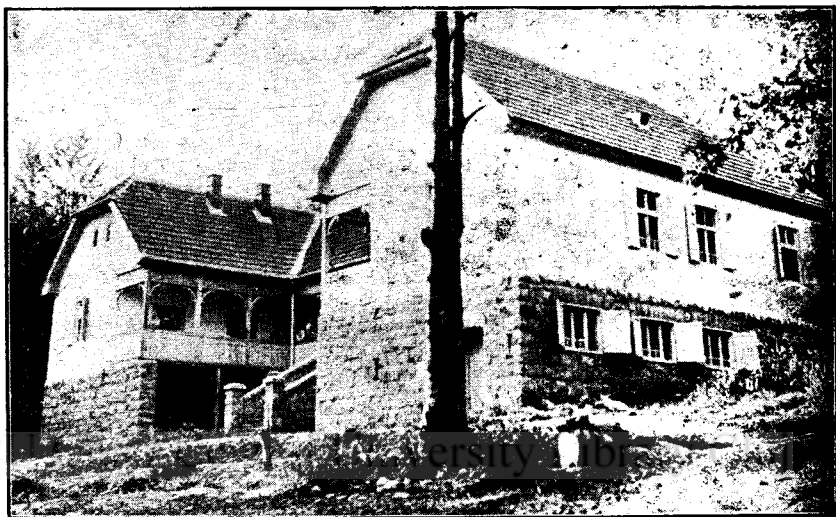
A háború előtti bevált mintára *fürdőügyi hivatallal* kell az ásványvízkérdés megoldását elősegíteni. Ez a szerv volna az összekötő kapocs az érdekeltségek és hatóságok között. Vezetője csak a kérdés minden oldalát ismerő szakember lehet, akinek speciálisták állának rendelkezésére.

Az ásványvízügy rendkívül sok szakirányt érint. Jogi, gyógyászati, ásványvíztechnikai, (geológus és vegyész), kereske-

delmi és idegenforgalmi lennének a fontosabb osztályai.

Ez a kirendeltség tehát nem az ellenőrző s mindig csak parancsolni akaró hatóság jellegét kapná, hanem szinte az érdekeltségek szövethkezeti központi szerve lenne.

viszonyainak a feljavítása érdekében az, aki ezt az ügyet megszervezi. Akkor fog igazán kibontakozni az a gazdasági fellendülés, amely megmutatja, hogy *mindenféle gazdasági termelés, háziipari foglalkoztatás, kereskedelem, közlekedés csak*

Uzonka fürdő, Háromszék megye. A református lelkészek üdülője. (Dr Parádi Ferenc felv.)

Addig, amíg egy ilyen összefogó szerv nincs megalkotva, addig nem várhatjuk az ásványvíz-ügy egységesen irányított egészséges fejlődését. Ha az állam nem állítana fel egy ilyen kirendeltséget, úgy az érdekeltségeknek kellene, hogy magukról gondoskodjanak egy *központi szövethkezeti szerv* megalkotásával. Ebben a formában értékes védőszerve lenne a szövethkezeti tagoknak s az ásványvízkérdés minden ágát-bogát figyelemmel kísérvén, idejében tudna intézkedni az érdekek megóvására.

Megbecsülhetetlen szolgálatot tesz a Székelyföld közgazdasági

ügy lehet hasznothozó, ha egymáshoz alkalmazkodik. Számolni kell azzal, hogy ennek az ügynek a megszervezése a székely lakos-ságot itt helyben, a születési helyén tudja foglalkoztatni s más oldalról meg gazdasági termelésünknek nem kell piacot keresnünk, mert a fogyasztó ide helybe jő s ebben a formában még drágábban tudunk mindent értékesíteni, mintha nem nagyon nagy feleslegünket idegen piacokra akarnók vinni.

Egységes irányító szerve van tehát szükségünk úgy gyógyászati, mint közgazdasági szempontból.

Nevezetes óriási fák.

Irta: Lovag Merza Gyula.

Nemrégiben a sajtóban megjelent a hír, hogy Mexikóban a vihar egy állítólag ötezer éves ciprusfát döntött ki, melynek törzskerülete 23 méter volt.

Ennek a fának a lombozata egy egész temetőt beárnyékol, míg végre ő is sírba szállt. Régebben a Tolnai Világlap (1940 febr. 14. száma) egy állítólag nyolcezer éves mammutfenyő képét közölte, amelyen át autóközlekedésre szolgáló alagutat vágtak Észak-Amerikában.

Ez a pár hír indított arra a gondolatra, hogy talán nem volna érdektelen összeírni azokat a hajdani, már nem létező, továbbá a még ma is fennálló nevezetes fákat, amelyek magas koruknál, ritka szép növésknél, vagy éppen történelmi nevezetességüknél fogva említésre érdemesek. A természetvédelmi törvény is felhívja a közfigyelmet arra, hogy bizonyos feltűnő szépségű erdő-részletek, hatalmas nagyságú százados terebélyes fák kiránduló vagy búcsújáróhelyeken, uradalmi erdőségekben, magánkertekben, parkokban vagy kastélyok udvarán kellő gondozásban és oltalomban részesüljenek.

Ezt a célt szolgálják az úgynevezett Nemzeti--parkok, amelyek a ritkább növényeket és növénycsoportokat védik a kipusztulástól. Így például az egész országban a Tiszafát (*Taxus baccata*), sőt hazánk egyes vidékeit államilag védett területnek nyilvánították.

Visszatérve az óriási fákra, ha ezek a sokszáz évet látott terebélyes nagy fák megszólalának, a régi idők régi dolgairól, ősemberekről, rejtett titkos eseményekről csodásan regélnének. Am ha emberi nyelven nem is beszélnek e tisztes természeti emlékek, mégis büvös hatással vannak a szemlélőre.

A hatalmas törzsű, dús lombozatú fák, amelyek századok viharát dicsőségesen kiállották, különösen alkalmasok arra, hogy az ember lelkét megihlessék.

Barangolásaim közben is mindig csodálattal tekintettem a faóriásokra.

Éppen ezért jegyzeteim közt kutatva örvendetes följegyzésekre találtam.

Igy pl. a *Gyulafehérvár* című lap 1904 május 22. (21. számában) olvaszuk a kendilónai ősi kőrisfa történetét.

Merza Gyula, a pápai Szent Szilveszter rend lovagja. (Stein Gusztáv felv. 1909.)

Kendilóna a *Kendi*-család ősi birtoka, ma a *Teleki* grófok tulajdona. A kastély kertjének egyik zúgában állott a nevezetes fa, mely alatt a hagyomány szerint *Báthory* Zsigmond erdélyi fejedelem parancsára *Kendi* Sándort elfogták, majd 1594-ben Kolozsvár piacán több társával együtt lefejezték. A *Báthory* kegyetlenkedésének első felvonását látott fa egész 1862-ig virult, új meg új ágakat hajtva. Az 1862. tél kemény hidegével már nem tudott megküzdeni a sokat élt agg, s a tavasz virultával már csak kevés zöld ága volt. A cserebogár és kőrisbogár szokatlan tömege e keveset is elpusztította. Ez időtől haldoklott a vén fa, mígnem 1865-ben végképp kiszáradt.

A kegyelet azonban nem hagyta, hogy az agg regélőnek teljesen nyoma vesszen, mert „olyan volt a lombjavesztett óriási fa, mint valami remek szobor, mely valódi nagyszerűségében akkor tűnik fel, ha lehull róla a lepel. A századok történetét így még jobban le lehetett olvasni róla.“

Teleki Miksa gróf tehát a szikla — erősen álló törzsből kiágazó mellékágakra díszes filagóriát építtetett a *Kendiek* lobogójával. Ime, ez az erdélyi vértanú fájának a története. Ezek után említsük meg a nagyszerűben királytölgyet. Ez a fa a város „Zölderdő“ nevű erdőrészében állott, a „Majális“-tér felett, a vendéglőtől mintegy 300 ölnyre, egy nyiladék végpontján elterülő köralakú, tisztás középpontjában. Helyére 1881. évben egy ifjú kocsányos tölgyet ültettek, amely 1908-ban (lásd „Magyar Állam“ 1908. aug. 7.) 8 m. magas, 45 cm. kerületű s 27 éves volt. Az eredeti király tölgy ugyanazon a helyen 400 évet ért meg. Nevét 1852-ben egy királylátogatás emlékére nyerte. Az odvas tölgyfát 1880-ban ismeretlen tettesek felgyújtották, és csak a tuskó külső kerülete maradt meg; ebbe ültették aztán a fentemlített tölgyet, mely jelenleg is virul.

A már fentebb említett hirlap leírása szerint 1904-ben még ép erőben élt a 600 évnél idősebb Bajmóc *bársfa* a Kis-Magura hegység tövében a sok vihart átélő Bajmóc vára előtt. A fa nagyságáról fogalmat nyújthat az az adat, mely szerint magassága a talaj felszínétől 20 m. 85 cm., a törzs legnagyobb átmérője 2 m. 72 cm., a lombzatának a kerülete 81 m, 60 cm. A hagyomány szerint a fa árnyékot nyújtó lombjátora alatt tartotta a kuruc-tábor hadi tanácskozásait. A fa a gróf *Pálffy*-család birtokában talán még most is él, a gróf bazini háromszáz éves híres tölgyfáival együtt.

Mi, erdélyiek a mogyorófát csak mint bokrot ismerjük. Bizonyára meglep bennünket, hogy a diósgyőri vár északnyugati tőszomszédságában az egykori királyi kertek helyén van egy török mogyorófa, mely 20 m. magas s mellének törzse 2.2 m.-től 2.40 m.-ig váltakozó átmérővel bír.

Nyári időben az idegenek csodájára járnak, melyről dr. *Márki* Sándor kiváló történettudós, volt kolozsvári egyetemi tanár azt állította, hogy a maga nemében óriási fa már 30 hektoliter mogyorót is megtermett. 1890-ben a lehullott mogyorót szárítás végett úgy lapátolták az udvaron, mint a búzát szokták a magtárakban, viszont volt olyan év is, melyben semmit sem termett.

Ennek a fának is megvan a története, illetőleg történelmi nevezetessége; a nép mai napig is a „királynő nagy mogyorófája“ néven nevezi, amennyiben azt Zsigmond neje diósgyőri hosszabb tartózkodása alatt a hagyomány szerint saját kezüleg ültette.

Annai tény, hogy tudós szakértők becslése szerint a fa legalább is 500 esztendő.

Mint különös természeti ritkaságot említjük a híressé vált szabolcsmegyei „Ibrányi nyárfát“. A hajdani való jó ibrányi nyárfa törzsének üregébe hiteles feljegyzések szerint az 1821 esztendőben 35-en fértek bele egyszerre, akik közül öt táncolhatott is, a többiek pedig állva maradhattak.

E csodálatos fatörzs az ötvenes években korhadt el teljesen s összeomlott.

Mondják, hogy mint valami rendes nagy szoba ki is volt padlózva, két ablakkal és rendes ajtóval ellátva.

De itt nálunk Erdély földjén is ki ne hallott volna például az Ugronék tölgyéről Udvarhelyen, a *Teleki* Mihály fájáról Gernyeszegen, a *Petőfi* somfájáról Koltón, vagy a *Seredy* Farkas fájáról a szilágymegyei Görcsönben?

Utóbbihoz egy vadászkaland fűződik, mely szerint a megszabott medve dühös támadása elől a vadász egy óriási fára menekült, amelynek a tövében toporzékoló fenevadat csak órák múlva ejtették el, hogy a főurat megsza-badítsák.

A hagyomány szerint az életmentőfát *Seredy* kiásatta és birtokán ültette el, (a jelenlegi br. *Wesselényi*-féle uradalomban), ahol több százados fennállása után a hatalmas törzsét még kiszáradása ellenére is, tiszteletben tartották, melyet 5 ember is alig tudott átölelni.

Ha nem is ilyen nevezetes, de érdekes fája volt Kolozsvár környékének, az úgynevezett „Ördögfa“, melyhez mint kirándulóhelyhez a Gorbóvölgyben nem rég is el-elzarándokoltak a természetjárók. Ilyenkor főként idegen vendégeinknek mutogatták ezt a nem mindennapi természeti játékot. A fa kérgének görcsös kinövéséből és ágainak különös helyzetéből messziről nézve egy ördögi ábrázat bontakozott ki a szemlélő elé. A gyönyörű terebélyes hárs árnyékában egy egész kirándulótársaság megpihenhetett, félórányi-ra a Szentjános-kúttól. Úgy ez a fa, valamint a tőle nem messzefekvő és vadászok fájának nevezett gyönyörű hatalmas bükk állítólag már kipusztultak, de fényképeik *Dunkey Elek* 1926-beli fölvételében az EKE képgyűjtemében láthatók.

A Kolozsvár városi Bükkerdő látogatóinak régi kedvence volt az úgynevezett „Ikerbükkfa“, melynek 1925. júl. 23-án bekövetkezett szomorú pusztulásáról alábbi verses nekrológban emlékeztünk meg:

EGY FA-ÓRIÁS TRAGÉDIAJA.

*Furcsa odvú vén csodafa
Bükktetőre vivő úton,
Gyökerében kövé válva
Ört állt egy százados multon.*

*Égnek meredt ikertörzse
Már messziről intett felénk,
Alját forrásvíz áttörve
Buzgott az úton élénk.*

*Nemrég ép a szebb sudarát
Villámcsapás ledöntötte
S ez élettárs a turistát
Oly gyászosan köszöntötte.*

*Egy végzetes vihar végre
Arva törzsét is leverte,
Úgy sincs szükség már őrszemre...
Ki ismerte, megkönnyezte.*

A hatalmas természeti emlékből jelenleg csak a megcsonkult ágyék maradt, melyből egy kis forrás folyik ki. A néphumor frivol névvel ruházta fel. Úgy a *Czárán Gyula* régi Biharfüredi, valamint a *Mátyás Vilmos* 1932-ben megjelent Bihari Kalauzában emlékezés történik egy fáról, melyet a turisták a *Czárán* zenélő fájának neveznek.

Ugyanis Biharfüredtől körülbelül 500 méterre a Pojen csúcs felé, hatalmas Bükkfa áll szakál-zúzmóktól ellepve.

A törzs odvas lyukacsain keresztül a széljárás, akárcsak a hangszerén a fuvolás, zeneszerű hangokat hoz ki.

Kiváltképen a Nagyhavas-hegymászóinak van alkalma gyönyörködni ebben a nem mindennapi élményben, a midőn a *Czárán* zenélőfája, a fenyő és lomb-régió határán egyszerre csak megzendül, akárcsak a legendás Memnon-szobor.

Ajtonban az 1602-ben meghalt Borbély Györgynek, a Báthoryak vitéz hadvezérének a sírjára négy diófát ültettek, melyek hiteles följegyzés szerint 1896-ban még diót termettek. A nagygalambfalvi hatalmas tölgyfáról Orbán Balázs is megemlékezik. Magyarfenesen a báró Jósika-birtokon volt a Kamuthyak híres kőrisfája. A szentdemeteri óriás tölgy ma is fennáll több századra visszatekintve, mely ez idő szerint országrészünk legnagyobb fái közé tartozik.

Befejezésül megemlítjük, hogy Balázsfalván a görög katolikus érseki udvaron hatalmas tölgyfa óriás áll, mely a hagyományok szerint legalább is 500 éves.

A környék lakossága a nagy tölgyfa (štejarul mare) néven ismeri. Ez a fa egyébiránt arról is nevezetes, hogy talán az egyetlen egész Erdélyben, mely fa létére, mint természeti emlék a természetvédelmi törvény alapján állami oltalomban részesült. Végül fölhivom a turisták figyelmét, hogy folytassák a híres fák nyilvántartását, mert ez kegyeletes cselekedet a tisztítás megakadályozására.

Erdély hazatért része és a madárvilág.

Irta: Vasvári Miklós dr.

Megtörtént a nagy találkozás, huszonkét hosszú esztendő után újra igazán és teljesen a miénk a Királyhágón túl is egy nagyobb darab honi föld. Örömteljes boldogságunkban azt sem tudjuk, hol kezdjük, milyen szempontból is vegyük fontolóra, mi mindent kaptunk vissza a *sajátunkból*. Természetesen a madárkutató sem hagyhatja szó nélkül a szívet-lelket negmozgató nagy esemény következményeit és úgy vélem, hogy Erdély természeti viszonyairól lévén szó, helyén való, ha éppen ennek a lapnak a hasábjain emlékezünk meg a »változás« madártani kapcsolatairól.

Mindenekelőtt le kell szögeznünk, hogy a madártani gyarapodás inkább mennyiségi, mint minőségi értelemben számottevő. A magyar föld madárvilágának a jellegzetességét, mint tudjuk, a keleti, délkeleti fajok előfordulása határozza meg, ez teszi állatvilágunkat érdekessé a saját magunk és igen nagy mértékben az idegen számára is. Magyarország földrajzi egysége az állatéletben sokban megnyilatkozik és ezért a keleti elemek sem éppen csak a keleti országrészekben lehetők fel, noha kétségtelenül gyakoriságuk több esetben feltűnő és némely keleti elem, közelebb az elterjedés gócpontjához szemben a nyugatibb területekkel inkább élheti különleges életét.

Szűkreszabott keretek közt természetesen csak röviden tarthatjuk meg szemlénket. A fősúlyt arra fektetem, hogy a kutatás szempontjából különösen érdemes részletekre hívjam fel a figyelmet.

Meg nem állhotom, hogy ne éppen a ragadozókkal kezdjük a sort, mert ez több tekintetben is célszerűnek látszik. Köztük mindjárt az első lenne a

vándorsólyom (*Falco peregrinus*), nem mintha valami erdei madár volna, mert fészkelési helyei inkább sziklák. Egy régebbi adat szerint fészkelte Élesd vidékén. Sólyomköváron (Bihar m.), továbbá — a vissza nem tért területeket figyelmen kívül hagyva — Vármező (Maros-Torda m.) és a Székelyföldön Királyfürdő (Udvarhely m.) — gr. Lázár nyomán ez az adat »Királyfürdő« néven szokott szerepelni — voltak még fészkelő helyei. Ez igen kevés adat és nem tudjuk, hogy ma miként áll a dolog, tehát mindjárt egy fontos és utánjárást érdemlő kérdés, hol fészkel e madár mai nap? — A rárósólyom (kerecsen-sólyom — *Falco cherrug*), viszont olyan madár, amelynek a puszta előfordulása is különös figyelmet érdemel erdélyi viszonylatban, minthogy ott ritkaságszámba megy. Igaz, hogy egyik főtápláléka a fészkelési időben az ürge, Erdélyben jórészt hiányzik.

Különös az a fészkelési adat, amely szerint a sólyomköpöpestesi vár romjain Élesd és Alsó-Lugos közelében 1861-ben fészkelte volna, vagyis a vándorsólyom fészkelésével egyazon vidéken. Mint rendkívül érdekes és eldöntésre váró kérdést, ezt is nagyon ajánlom az illetékesek szíves figyelmébe! A kabasólyomról (*F. subbuteo*) nincs különösebb mondanivalóm, csupán annyi, hogy elég gyakorinak mondható. A vércsék közül a közönséges vörös vércsén (*F. tinnunculus*) kívül előforduló két másik faj már több figyelmet kíván, mert a kék vércse (*F. vespertinus*) elég ritka és szórványos fészkelő a Mezőségen (amelynek jelentékeny része nem került vissza) és esetleg a folyó völgyekben is (kis számban), míg a fehérkarmú vércse vagy *kis*

vércse (*F. naumanni*) még inkább ritkaság. Az utóbbi kivált odvas fáokban fészkel és erre a körülményre különösen ügyelnünk kell.

A nagy ragadozók legnevezetesebbjei közé tartozó *szirti sas* (*Aquila chrysaetos*) fészkelő helyei közül hihetőleg több került vissza.

Nagyságra és jelentőségre nézve második számbajövő faj a *parlagi sas* (*Aquila heliaca*), amelynek fészkelési adata a multból Csík és Maros-Torda megyékből ismeretes. Egyik fontos tápláléka az ürge, mint említettük, Erdélyben ritka, míg az ugyancsak egyik fő táplálékszámba menő hörcsög több vidéken gyakori. A békászó sasok erdélyi előfordulása szempontjából annyi a legbiztosabb hogy a *kis békászó sas* (*Aquila pomarina*) gyakorinak mondható, egyes vidékeken vetekszik gyakoriságban az egerészölyvvel, míg a *nagy békászó sas* (*A. clanga*) erdélyi fészkelésének ügye sok utánjárását igényel még.

Nagyon érdekes és figyelemreméltó faj a *törpe sas* (*Hieraetus pennatus*), amelynek kutatási történetében éppen Erdély játszott nevezetes szerepet, mert a mult század hatvanas éveiben gróf Lázár Kálmán itt foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a kétféle színezetű törpesas-példányok két vagy egy faj képviselői-e? A változatos terepet, dombos, előhegyes, erdővel-mezővel, folyóval tarkázott tájat kedveli, a gazdagabb életteret nyújtó vidékeken csaknem csoportosan költet is. Egyebek közt Maros-Torda megyében vannak számára alkalmas területek, ott (Póka vidékén, *Tolvaly* Ferenc jóvoltából) magamnak is alkalmam volt megfigyelni. Kolozs megyében való fészkelését bizonyítja az Erdélyi Múzeum-Egylet gyűjteményében levő fióka Gyalu-ról (1910. VI. hóból) és ugyanott van Kolozs vármegyéből való öreg példány is. Nem tudok a magyar ornithologia érdekében vonzóbb és ku-

tatásra érdemesebb tárgyat említeni, mint e faj életének minél tüzetesebb tanulmányozását, ami sokban hézagpótló eredményekre vezethetne.

Az ölyvek közül a *vörös farkú egerészölyv* (*Buteo b. vulpinus*) előfordulására érdemes ügyelni, kivált vonulás idején. A *fehért farkú v. sasölyv* (*Buteo rufinus*) valószínűleg gyakrabban előkerül, noha eddig csak Kolozs és Háromszék megyékből ismerjük elejtett példányaikat. A *héja* (*Accipiter gentilis*) Erdélyben való gyakoriságát jól ki lehet használni életviszonyainak, táplálkozásának a multinál hathatósabb vizsgálatára. Növeli az idevonatkozó tanulmány érdekességét az a magasabb vidékeken eléggé általános körülmény is, hogy fészkelő területe jobbára nagyvadas, az ember vadgazdasági befolyásától csaknem érintetlen vidékekre esik. Különösen nyári karvalyok elejtésekor nagyon kellene ügyelni a *kis héja* v. *rövidujjú karvaly* (*Accipiter badius brevipes*) esetleges példányaira; a szöbänförgő területen kétszer került elő eddig (Bács, Kolozs m. és Póka, Maros-Torda m.) A *barna kánya* (*Milvus migrans*) és *vörös kánya* (*Milvus milvus*) számarányának tisztázása is érdekes kérdés. A folyók (Maros, Szamos stb.) mentén tapasztalásom szerint a barna faj a gyakoribb, lehet, hogy a Mezőségen kis eltolódás van a vöröskánya javára. A *darázsölyv* (*Pernis apivorus*) tüzetesebb megfigyelése ki fogja deríteni, hogy gyakoribb, mint az általános vélmény tartja. A *kígyászölyv* (*Circaetus gallicus*) gyéribben fordul elő ugyan, de különböző helyeken való fészkelése nagyon kilátásos; ezt Csík megyéből *Szemere* László ismertette, biztosra veszem, hogy Maros-Tordában is költ. A *halászsas* (»ráró«, *Pandion haliaetus*) erdélyi esetleges fészkelésének kiderítése érdekében említem meg, hogy költési időben láttam a mai határ közelében, Tordaszentlászlón. A keselyűk közül a kóborlásón

megjelenő *fakókeselyűnél* (*Gyps fulvus*) fontosabbnak tartom a *barátkeselyű* (*Aegypius monachus*) szerepét, mert ennek a »mi« vidékünkön való fészkeléséről van adatunk. Nevezetesen fészkel (vagy fészkel?) a radnai havasokon. (*Dobay* László szerint (1929) a gyergyói és radnai havasokon egyes párokban ma is költ.) Különben ez az egyetlen keselyű, melynek Erdély belsőjében való fészkeléséről van tudomásunk, amint erről az Erdélyi Érchegeység Járavize-környéki részéből (régii tanú bemondása alapján) hírt adtam (»Aquila«, 1931—1934, 361. l.) Utólag olvastam azután, hogy már 1890-ben azt írják onnan, hogy öt-hat helyen is fészkel a nevezett vidéken, de amióta sztrichinnel mérgezték a dúvadat, ő is a ritkaságok közé tartozik. (*Waidmannscheil*, 1890, 77. l.) Ez a terület egyébként a »határon túl« van. Megjegyzendő, hogy ez a keselyű főleg fákon fészkel.

A baglyok közül mind a kutatás, mind a természetvédelem érdekében a *buhut* (*Bubo bubo*) illeti meg az elsőség. Állománya, életmódja (táplálkozása stb.) szempontjából minden megfigyelés és anyaggyűjtés rendkívül szükséges. Nagyságra és jelentőségre utána jön a hosszúfarkú v. *urali bagoly-Strix uralensis*), amelynek a költésére vonatkozó minden adat nagyon fontos. A *füles kuvik* (*Otus scops*) gyümölcsösökben, parkokban, vízparti odvas fák közt gyakori és így kiváló alkalmat nyújt a vizsgálatokra, csak lenne elég érdeklődés iránta. A magas fekvésű fenyvesek nevezetessége a *gatyás kuvik* (*Aegolius funereus*) és a *törpe kuvik* (*Glaucidium passerinum*) a jövő kutatás szempontjából annyira fontosak, hogy aligha érdemesebb más, mint ezek. A *gyöngybagoly* v. *lángbagoly* (*Tyto a. guttata*) viszont azért sokszorosan érdekes, mert ez a faj itt éri el Európának úgyszólván elterjedésének délkeleti határát és mint ilyen,

különösen foglalkoztathatja nemcsak az madártudóst, de azt is aki általában érdeklődik a fajok elterjedését szabályozó tényezők iránt.

Egyéb különösen figyelemreméltó fajok közül meg kell említenünk még a *fekete gólyát* (*Ciconia nigra*), amely kiválóan »erdei« fészkelő lévén, ugyancsak nagyon ajánlható az erdészeti szakkörök figyelmébe. A Székelyföld több helyén is kilátásos a fészkelése. Ugyancsak komoly formában részesülhet az ornithologia végre a *hollóról* (*Corvus corax*) is adatokban az állományra, települési viszonyokra (stb.) vonatkozólag. Hogy a havasi v. *fenyőszajkó* (*Nucifraga caryocatactes*) és a *keresztcsőrű* (*Loxia curvirostra*) »lelőhelyei« bőven kerültek vissza, magától értetődik. Nehezebb bizonyos tekintetben az inkább kopár sziklák gyönyörű *hajnalmadarának* (*Tichodroma muraria*) a kutatása, amely pedig kiválóan értékes feladatot jelentene. Figyelmet érdemel a *kővirigő* (*Monticola saxatilis*) is.

Egy csomó kisebb madár nagymértékben reászorul a közelebbi kutatásra. Így az *erdei fakúsz* (*Certhia familiaris*) és a *kerti fakúsz* (*C. brachydactyla*) elterjedésének a kérdése is a megoldásra váró feladatok közt van. Az erdélyi apró madarak közt legérdekesebb *füstös cinege* (*Parus lugubris*) Kolozs megyében éri el legészaknyugatibb elterjedési pontját. Kivánatos több figyelmet fordítanunk rá: cinegénk legnagyobb fajainak egyike (mintegy szén-cinege nagyságú), barnás színezete, feketés fejével a barátcinegéhez hasonlítja, azoknak szinte nagyított kiadása. Maguk a barátcinegék is nagyon érdekesek erdélyi viszonylatban, mert az erdélyi *kormosfejű barátcinege* (*Parus atricapillus transsylvanicus*) valódi benszülött alak, a *délkeleti fényesfejű barátcinege* (*P. palustris stagnatilis*) pedig hazánkban csak Erdélyből ismeretes. Érdemes arra is ügyelni, hogy a

fenyvesek lakói, pl. a *fenyves cinege* (*Parus ater*) nem költenek-e alacsonyabb szintájon is, pl. parkokban, ahol fenyőfák is vannak. A harkályok közül a zöld és szürke küllő (*Picus viridis*, *P. canus*) előfordulási viszonyait kellene jobban ismernünk. A nagy fakopáncs (*Dryobates maior*) egyik rokonának, a balkáni fakopáncsnak (*D. syriacus balcanicus*) előfordulási lehetőségeire is szeretnék figyelmeztetni. Hogy a fekete harkály (*Dryocopus martius*) működik-e mint »szálláscsináló« legszörványosabban települt vadgalambunk, a kék galamb (*Columba oenas*) számára, szintén érdekes kérdés!

A színpompás gyurgyalag (*Merops apiaster*) is szép számban került vissza, a vízi rigó (*Cinclus cinclus*) szintén, az utóbbi »fajtái« tekintetében fontos vizsgálat tárgya.

A magyar madárvilág legértékesebb gyöngyét a kékcőrű récét (*Oxyura leucocephala*) a Mezőségen fedezte fel Herman Ottó; azonban, bár hosszabb idő óta különösképpen foglalkozom ezzel a madárral, nagy figyelmem ellenére sem láttam már ott az utóbbi időkben. A vadlúcsapatokkal talán a vörösnyakú lúd (*Branta ruficollis*) is gyakrabban érinti a Mezőséget és a folyó völgyeket, de eddig csak a »túlann maradt« területen került meg. Az indiai lúd (*Anser indicus*) első hazai példányát Bonchidán ejtett el dr. A. Bod Péter.

A gémelek fészkelésének figyelése kívánatos. A szürkegém (*Ardea cinerea*) többnyire folyómenti erdőkben, parkokban költ telepesen, ámbar hallottam egyes pár fészkeléséről is. Hasonló körülmények közt fészkel a bakcsó (*Nycticorax nycticorax*), erdélyi szereplése azonban ritkán kerül megfigyelésre; bonchidai fészkeléséről dr. Bod Péter adott hírt. A kóborlásra megjelenő nagyobb sirályok közül az ezüst sirály (*Larus argentatus*) példányai különösen

figyelemreméltók; ezek bizonyára a Dobrudzsa és Fekete-tenger felől jönnek be a Duna, majd a többi folyók mentén és szükségképpen főleg a sárgalábú alfajtához tartoznak.

A három fajd közül (hófajd nincs) a dolog természeténél fogva leggyakrabban a császármadár (*Bonasa bonasia*). A népszerű „mogyorós tyúk“, úgy látszik, legtömegesebb Csík vármegyében, ahol az 1909-es országos lőjegyzék szerint 649 darabot ejtettek el, a legtöbbet az országban!

Erdély különössége:
A kormosfejű barátcinege.

(Dr. Pátkai Imre felvétele.)

Csík megye egyébként ugyancsak a siketfajddal (*Tetrao urogallus*) is csúcsteljesítményt mutat fel, mert 147 darabbal szerepel, sőt még a nyírfajd (*Lyrurus tetrix*) is két példánnyal szerepel innen; ez a fajd Erdélyben csupán a gyergyói havasokban él. Szigetszerű és gyérszámú előfordulása miatt itt kívánatos lenne ezt a fajdot különös védelemben részesíteni.

Erdélyünk, ha nem is gyarapodhatott az idegen uralom alatt, de talán nem is apadt az állatvilág kincseiben. Ha pedig a szeretetnek és megbecsülésnek egyik főalapja a helyes megismerés, úgy rajtunk áll, hogy a jövőben fokozott mértékű haladást érjünk el és biztosítsuk a madártani kutatás terén is tulajdonjogunkat egy újabb ezerév számára.

Miről írt az Erdély ezelőtt negyven évvel.

Az *Erdély* 1900-ban 12 számban 112 oldalon jelent meg *Radnóti Dezső* szerkesztésében. Ezenkívül az előfizetők ráadásul kapták az E. K. E. fürdőügyi osztályának *dr. Hankó Vilmos* által szerkesztett *Értesítő-jét*, az Egyesület Néprajzi Osztálya által kiadott néprajzi mellékletet, *Erdély Népei* c. alatt és végül a *Kerékpáros Túrista* című két számból álló Kerékpár osztályi értesítőt.

A rendkívül tartalmas évfolyamból kétségkívül a legérdekesebbek az Erdélyi Kárpát Egyesület munkájáról szóló beszámolók. Ebben az évben a legszámottevőbb munkát az E. K. E. a Bihar-hegységben végezte, a Melegsamos forrásvidékénél, ahol Czárán Gyula műszaki bizottsági alelnök páratlan eredménnyel dolgozott. Többek között nyolc kilométer hosszú gyalogjárót készített hidakkal, lépcsőkkel, folyosókkal, erkélyekkel, az egyébként járhatatlan sziklaszorosban. A barlangokhoz karfás bejárókat épített, az egész területet térképezte, könnyen bejárható körútba kapcsolta és mindenütt színes jelzéssel látta el. Munkájának felbecsülhetetlen értékére jellemző, hogy ahol az idő vasfoga megkímélte alkotásait, ott még ma is az ő műveit használják a természetjárók a Biharban. A Czárán munkáira az E. K. E. 1900-ban 400 forintot utalt ki, de szakértők szerint ő maga több ezer forintot áldozott a sajátjából. És a Melegsamos forrásvidékén végzett munka csak egy kis része volt annak, amit nagyrészt az ő segítségével az E. K. E. a Bihar-hegységben végzett a kilencvenes évektől a világháborúig. Melitskó Frigyes műszaki bizottsági elnök igen érdekesen írja le a melegsamosi turista alkotások felszentelését. Az átvevő bizottságban

Melitskón kívül többek között Apáthy István dr. egyetemi tanár és felesége, Szádeczky Gyula dr. egyetemi tanár, Czárán Gyula, Radnóti Dezső, valamint több erdélyi és anyaországi kiránduló vett részt.

Az *Erdély* negyven év előtti munkatársai közül ma már csak három él: lovag Merza Gyula, Kelemen Lajos egyetemi tanár és dr. Pataki Jenő tor-dai főorvos, mindhárman ma is hű tagjai Egyesületünknek.

Az *Erdély Népei* című néprajzi melléklet anyagát nagyrészt nők szolgáltatták, akik között első helyet foglal el *Gyarmathy Zsigáné*, a híres magyar nagyasszony, akinek Kalotaszeg falvai népművészetüknek általános felvirágozását köszönhettek már akkor, amikor még a többi magyar vidékek népművészete még teljesen ismeretlen volt az általános magyar közvélemény előtt. *Radnóti Dezsőné* és *De Gerandó Antonina*, az erdélyi magyar nőnevelés előharcosai, gazdagították még közleményeikkel a mellékletet, végül érdekes néprajzi jellegű cikk alatt gróf Kuun Géza nevét olvashatjuk.

A melléklet érdekes közleményekben számol be az E. K. E. néprajzi múzeumának megalapításáról. Miután az Egyesület alapszabályának 2. pontja 1891-ben kimondotta, hogy az Egyesület céljainak elérésére „*Természetrajzi, néprajzi és turisztasági gyűjteményt hoz össze és szakirodalmi könyv- és térképtárat alapít*“, — a vezetőség soha egy pillanatig sem hagyta elaludni ezt az eszmét. Az 1896. évi magyar ezredéves kiállítás Erdélyben is annyira lázba hozta a társadalmat, hogy az előző próbálkozások után végre alkalmasnak látszott az idő a Múzeum ügyének végleges elintézésére. Az E. K. E. a Mú-

zeum céljaira Mátyás király szülőházát a várostól bérbevette, majd küldöttségileg felkereste Széll Kálmán miniszterelnököt, aki az Egyesület törekvéseit messzemenően támogatta. A közbenjárás eredményeként a Közoktatásügyi miniszter az erdélyi vármegyékhez és tanítókhöz, a belügyminiszter pedig az erdélyi főispánokhoz, intézett felhívást, amelyben az E. K. E. múzeum ügyét támogatják. A Múzeumok és Könyvtárak Országos Felügyelősége nagyobb adománnyal és teljes erkölcsi támogatásával járult a múzeumalapításhoz. A legnagyobb lendületet a múzeumügynek azonban az 1896 február 12-én rendezett néprajzi jellegű E. K. E.-bál 1500 forintnyi (mai értéke kb. négyezer P.) tiszta jövedelme adta. Ennek eredményeképpen a gyűjtést és rendezést azonnal meg lehetett kezdeni. Az Erdély negyven év előtti melléklete a nemeslelkű magánszemélyek adományairól is megemlékszik. Így özv. Cserey Jánosné Zathureczky Emilia volt az, aki az első tárgyat ajándékozta az E. K. E.-múzeumnak és ezzel egyidejűleg a Székely Nemzeti Múzeum megalapítását is lehetővé tette az értékes Cserey-féle gyűjtemény odaajándékozásával. Hasonló lelkes pártfogók voltak később is az E. K. E. néprajzi múzeumának legerősebb támaszai.

A *Mi Fürdőink* című mellékletben Hankó Vilmos és szerkesztőtársai állandóan felszínen tartották az erdélyi fürdőügy kérdéseit. Megvizsgálták a források gyógyerejét, harcoltak a közlekedés javításáért és a fürdők berendezésének magasabb színvonalra emeléséért. A *Kerékpáros Túrista*, mint neve is mutatja, az Egyesület kerékpárosainak kirándulásait és versenyeit tárgyalta. Az egyik cikkíró nagyot tévedett akkor, amikor azt állította, hogy „a kerékpározás hanyatlóban van”. Hiszen ha jól körülnézünk, most a gépek századának közepén még inkább felvirágozott a kerékpározás, mint hajdan.

f.

A sport a humor tükrében.

Ez a címe Dr. Mező Ferenc budapesti gimnáziumi igazgató és sportíró, az amszterdami irodalmi olimpiász világbajnoka legújabb művének, mely azt bizonyítja, hogy a jó kedv a sportolók állandó kísérője.

A pezsgővérű ifjúság, egészségtől duzzadva és napsütéstől megédzve a szabadban, a friss levegő hatása alatt, derűs világszemléletet szerez, minek nyomában a kedélyesség szellemes tréfákat, elmés ötleteket termel. Ezekből a szerző olyan bőséges gyűjteményt állított össze, amely egész szórakoztató olvasmányt nyújt annak, akinek ez a könyvecske a kezébe kerül. Különös tekintettel a vasparipásokra, illetőleg a „Karika-turistákra”.

Elkezdve a görög klasszikus kor futó és ökölvívó bajnokaitól, a magyar úszók, lővészek, vívók, evezősök, kerékpárosok, atléták, leventék, versenygaloglók, természetjárók humoráig, mulattató élcektől, szójátékoktól, gúnyversektől derűs dr. Mező sportemlékeinek ez a feldolgozása, mely erdélyi és főként kolozsvári sportférfiakról is megemlékezik.

Dr. Baintner Hugó egyetemi tanácsjegyző, Borbély György tordai gimnáziumi tanár, aki Párisba kerékpározott, Albert Károly tornatanár, Kuszko István erekllye-múzeumi őr, Vermes Lajos rajztanár a Kolozsvári Atlétikai Klub kebelében a 80-as években a komoly sportolás mellett „Box” cím alatt sportéletlapot indítottak, melyből az itt ismertetett kiadvány is mosolyt keltő szemelvényeket közöl és más egyleti kirándulásokat ír le, képekkel és rajzokkal illusztrálva.

Za-la.

EGYESÜLETI ÉLET

Szemelvények a Magyar Turista Szövetség tanácsuléseiről.

A Magyar Turista Szövetség minden hónap első hétfőjén tartja tanácsuléseit Zsembery Gyula dr. kormányfőtanácsos, a Magyar Turista Szövetség másodelnökének elnökletével és a hazai turista egyesületek képviselőinek jelenlétében.

Egyesületünket az 1940 november 4-iki ülésen dr. Balogh Ernő egyet. ny. r. tanár, egyesületünk elnöke, az 1940 december 2-iki ülésen pedig dr. Borbáth Samu alelnökünk képviselte.

Fenti ülések kapcsán az egyesületünk tagjait különösebben érdeklő tárgyokról a következőkben számolunk be:

Az 1940 november hó 4-iki ülésen dr. Zsembery Gyula elnök elnöknek dr. Balogh Ernőt, az Erdélyi Kárpát Egyesület elnökét üdvözölte, aki először jelent meg az E. K. E. képviselőjében a Tanácsban. Majd figyelmébe ajánlotta a tagegyesületi képviselőnek, a Magyar Turista Egyesületnek, az E. K. E. csikszéki osztálya hargitafürdői menedékháza érdekében megkezdett fővárosi akcióját.

Dr. Balogh Ernőnek, az E. K. E. elnökének felszólalását meleg érdeklődés kísérte. A fennállásának 50-ik évéhez érkezett egyesületünk nehéz időket élt át a megszállás alatt. A visszatérés és újjáéledés lassu megszabadulást jelent a bajoktól, és éppen ezért bizonyos tájékozódásra és időre van szükség, hogy az anyaország-

ban most fennálló viszonyokkal, az együttműködés feltételeivel és lehetőségeivel, a várható támogatással és az egyesületünkre váró teendőkkel tisztába jöhessünk.

Az elnöki válasz értelmében a kért anyagi segítség rövidesen remélhető. Ez, úgy hisszük, át fogja segíteni az E. K. E.-t a kezdeti nehézségek legsürgetőbb részén. A Tanács a munkaterületre vonatkozóan úgy határozott, hogy egy évre megmarad az E. K. E. kezelésében mind az a terület, ahol eddig is osztályai voltak, vagy ahol osztályt akart már alakítani. Ez idő alatt más egyesület ott osztályt nem alakíthat. Miután az E. K. E. álláspontja szerint a révi cseppkőbarlanghoz és a környező területhez Egyesületünknek történelmi és anyagi joga van, ebben az ügyben a Tanács kívánatosnak tartaná a barlangra és az azt környező területre szintén igényt tartó Bihar Egylettel való közvetlen megegyezést.

Az 1940. december 2-iki tanácsulésen, dr. Borbáth Samu alelnökünk, az E. K. E. képviselőjében és megbízásából bejelentette, hogy az E. K. E. nem mondhat le a révi cseppkőbarlangról, mivel annak kezelését már a régi békeévekben is egyesületünk végezte, 30 éves szerződése is volt az akkori tulajdonossal, gróf Zichy Ödönnel és ott 1600 arany korona értékű beruházást is fogantatosított. Az idegen megszállás

alatt a románok a barlangnak és környékének kezelését kivették az E. K. E. kezéből és így egyesületünk ott a 22 év alatt nem dolgozhatott. Felszabadulásunk után azonban az ősi történelmi jog alapján, újból a maga részére kéri vissza a révi cseppkőbarlangot, a révi E. K. E. vendéglővel és szállodával együtt. Erről a jogáról az egyesület nem mond le és megteszi a lépéseket az erre vonatkozó tárgyalásoknak a jelenlegi tulajdonosokkal való felvételére.

F. Gy.

Az EKE Központ kirándulásai

1941 május végéig.

Március 16-án gyalog: Hója—Szent Pál tető—Csiga domb.

Március 23-án gyalog: Csillaghegy—Lomb—Malomgát hegy.

Március 30-án gyalog: Törökvágás—Hója—Báctoroki kőbánya.

Április 6-án vonattal: Sztána—Almási vár—Zsobok.

Április 6-án gyalog: Elővölgy—Morgó—Tekintő.

Április 13-án gyalog: Magyarvista. Néprajzi kirándulás.

Április 13—14-én autós: Ünőkő.

Április 13—14-én: vonattal: Nagybánya—Rozsály—Gutin.

Április 20-án gyalog: Bongárpaták—Szucság—Bátori hegy.

Április 27-én gyalog: Lomb—Papfalva—Kóród—Csipkésárok.

Május 4-én vonattal: Egeres—Jegyenye—Oláhnádas—Sztána.

Május 11-én gyalog: Leányvár—Szt. János kút—Bükk.

Május 11-én autóval: Csicsóvár.

Május 18-án vonattal: Révi cseppkő barlang és környéke.

Május 25-én gyalog: Városi erdő—Bács—Hója.

SIÉLET.

A Magyar Si-Szövetség verseny-programmja.

Most jelent meg a Magyar Si-szövetség hivatalos versenyprogramja az 1941. évre. A művészi színes borítóval ellátott izléses nyomtatvány a visszacsatolt erdélyi siterületeket is sűrűn szerepelteti. A rendező erdélyi egyesületek közül első helyen természetesen az E. K. E. áll, amely különösen a Székelyföldön és Nagybányán eddig is komoly siéletet teremtett.

1941. január:

1. Nagybánya EKE. Nagybánya. Futóverseny Izvora környékén.

12. Kolozsvár. Kolozsvári Athletikai Club—MAC. Váltóbajnokság.

18—19. Csíkszereda EKE. Csíkszereda. Futó, ugró és lesikló versenye. (Meghívásos.)

26. Székelyudvarhely. Hargita Testedző Egyesület. Hargita serleg. Hármás ugrócsapat és egyéni futóverseny.

1941. február.

2. Csíkszereda. EKE Csíkszereda. „Erdély visszatért“ vándordíjas északi összetett verseny.

7—8. Csíkszereda KISOK. Marosvásárhelyi tankerületi verseny.

8—9. Gyergyószentmiklós. Gyergyószentmiklósi Sport Egylet. Székely Kupa futó, ugró, lesikló. Hármás csapatverseny.

16. Csíkszereda EKE. Csíkszereda. Ifjúsági és gyermek verseny.

23. Marosvásárhely. Marosvásárhelyi Sport Egyesület. Futóverseny.

23. Beszterce. Besztercei Torna Egyesület. Futóverseny.

1941. április.

13—14. Székelyudvarhely. Hargita Testedző Egyesület. Hargita vándordíjas egyéni futó, lesikló verseny.

HIREK.

Új tagsági igazolványok. Értesítjük tagjainkat, hogy az új tagsági igazolványok megérkeztek és azoknak kiállítását központi titkárságunk megkezdte. Miután az egyesületünk által elkészített igazolványok csak a Magyar Turista Szövetség által való láttamozás után érvényesek — s így azokat fel kell terjesztenünk Budapestre. — felkérjük osztályaink tagjait, hogy új tagsági igazolványaik kiállítása érdekében sürgősen küldjenek be központi titkárságunkhoz 1 drb. 6x9-es nagyságú fényképet és 1.20 Pengő összeget, annál inkább miután ezen igazolványok nélkül 1941 január 1-től kezdődőleg semmiféle kedvezményt nem élvezhetnek.

Új EKE menedékház. Értesítjük tagjainkat, hogy a Kolozsvár melletti *Hója* erdőben levő »Gaudeamus« turistaházát egyesületünk felsőbb rendelkezés folytán átvette és azt újra használható állapotba helyezte. Felhívjuk tagjaink és az érdeklődők figyelmét, hogy ezen turistaház környéke úgy a nyári kirándulásokra, mint a téli sportok üzésére kiválóan alkalmas. A turistaházban melegedőt rendeztünk be, italok is kaphatók.

Központunk hivatalos órái. Értesítjük tagjainkat, hogy a központi titkári iroda hivatalos óráit d. e. 9—12 és d. u. 4—8 óra között tartja. A központi titkári teendőkkkel egyesületünk *Jancsika* Albertet, a Brassói Turista Egyesület volt irodavezetőjét bízta meg, kinek a fenti egyesületnél végzett munkássága és az általános turista ügyekben ott szerzett jártassága a legjobb biztosítéka annak, hogy a központi titkári hivatal ügyei a legjobb kezekben van.

»Merza Gyula menedékház.« Örömmel értesítjük szeretett olvasóinkat és valamennyi természetjáró testvérünket,

hogy az 1940 okt. 27-én megtartott ünnepi közgyűlésünkön a Kolozsvár melletti bükkerdei menedékházunkat egyhangu lelkesedéssel »Merza Gyula menedékház«-nak neveztük el. Az Erdélyi Kárpát Egyesület méltóbban nem is köszönheti meg a nagynevű ny. múzeumigazgatójának azt a sok munkát, ragaszkodást és szeretetet, mellyel Merza Gyula az egyesületet 50 év előtti alakulásától a mai napig megtisztelte. Hirdesse tehát a bükki menedékház Merza Gyula munkásságát és serkentse a fiatal turistanemzedéket hasonló munkára.

A Magyar Kárpát Egyesület és az EKE. Bensőséges ünneplésben részesítette a Magyarországi Kárpát Egyesület dr. *Balogh* Ernő egyet. tanárt, az EKE elnökét 1940 november 8-án Budapesten megrendezett előadása alkalmával. A budapesti testvéregyesület mindig a legmelegebb szeretettel gondolt a román uralom alatt sínylődő EKE-re. Felszabadulásunk után az elsők között volt az Anyaországi egyesületek közül, kik felvették a közvetlen kapcsolatot velünk és előadás tartására kérték fel elnökünket. Az előadás hallgatói a legnagyobb érdeklődéssel vettek részt azon és a legnagyobb szeretettel viseltettek az EKE iránt, annak elnökén keresztül. Ez alkalommal dr. *Karaffiáth* Jenő m. kir. titkos tanácsos, főpolgármester, a M. K. E. elnöke megható szavakkal üdvözölte a felszabadult EKE elnökét, majd díszes egyesületi zászlót ajándékozott az EKE-nek, amit később egyesületünk saját zászlójával viszonzott.

Az ilyen szeretetteljes megnyilvánulások igazolják, hogy a turistaság nemes eszméje mindenütt tért hódít és a turista egyesületek bárhol is legyenek, azokat még ideiglenes politikai határokkal sem lehet széjjel választani.

Turista testvérek! Pártoljuk egymást!

Magyar díszruhákat,
férfiruhákat, sportöltönyöket, viharkabátokat, szakszerűen készít

SZÉKELY JÓZSEF

E. K. E. tag szalonja Kolozsvár, Unió-u. 2, I. emelet,
az EKE volt helyiségében.

E. K. E. tagoknak a szabott árakból 10% kedvezményt ad.

**Pipere, háztartási és fényképészeti
cikkekben a legdúsabb raktár az**

Emke Drogériában
Kolozsvár, Mátyás kir.-tér.

Scherg Vilmos és Társa Rt.

brassói posztó- és divatárugyárak

ajánlják

férfiruha- és kabátkelméiket.

Mérsékelt áron hozzák forgalomba elsőrangú gyártmányaikat,
turista, ruha- és kabátszöveiteket, melyek kifogástalan kivitelük
folytán vetekednek a legjobb külföldi gyártmányokkal.

Gyári lerakat: Kolozsvár, Mátyás kir.-tér 22.

Minden természetjáró kísérje figyelemmel az „**ERDÉLY**” hirdetéseit.

Sportüzletek, cipészek, divatárúüzletek, fényképészek, könyvesboltok,
Hentesek, konzervgyárak, kávéosok, fűszer-, csemege- és cukorkaüzletek
Szállodák, penziók, menedékházak, szanatóriumok, fürdők, fürdőhelyek.

Az Erdélyben elhelyezett hirdetéseikkel egyszerre többezernyi komoly
kiránduló és vásárló figyelmét hívják fel magukra.

Az „**ERDÉLY**” a természetjárók, vadászok, sportolók kedvenc lapja.
Hirdetéseivel olcsók és eredményesek.

Jöjjön el
könyv-
nézőbe!

Kolozsvár,
Mátyás király-tér

8

TELEFON:
15-98.

MINERVA KÖNYV- és PAPIRKERESKEDÉS	
Füzetek	A „Mefhosz“ könyvkiadóvállalat
Térképek	Studium R. T.
Tankönyvek	Stádium Sajtóvállalat
Írószerek	Turul Könyvkiadó
Rajzszerk	Kir. Magyar Egyetemi Nyomda
Divatlapok	Magyar Természettudományi Társulat
Folyóiratok	Magyar Természettudományi Közlöny
Szakkönyvek	Magyar Tudományos Akadémia
Kották	összes könyvei kaphatók.

Minden, ami
új,
szép, jó
és
olcsó!!

SZABAD
VÁLOGATÁSI!

Elismerten leg-
szébb munka csak **Balázs Ernő** modernül berendezett
fényképezési laboratóriumában készül. Kolozsvár, **Unió-ucca 12. sz.**

Dástan felszerelt raktár az összes fényképezési cikkekben. Modern műtőroom. Dízstárgyak.

KELETI ÚJSÁG

Friss,

szinvonalas,

megbízható!

POMPÁS SZÖVEGKÖZTI KÉPEK